

משכן אברהם

תורת הרמז

פרשת ראה

ענין שאין טוענים למסית אלא אם טוען לעצמו שומעים לו. דנראה דהא דבכל נפשות טוענין, הוא משום ואהבת, דכמו דלעצמו מהני טענתו, כן צריך לטעון לחבירו. וזה משום שבשורש הנשמות, כלל ישראל הוא חד. אולם מסית שכופר בשורש ישראל, נמצא שאינו מאמין באחדותו, ואין לטעון לו.

ענין ש'עניי עירך קודמים'. דאמרו בגמ' שעשה השי"ת שיהיו עניים בעולם כדי להציל מדינה של גהינם ע"י הצדקה שנותנים להם. ורמז לדבר שעניי אותיות יען, לשון בגלל. שאינו סיבה בפע"צ, אלא בגלל אחרים. ולכך ככל שקרוב אליו סימן שבגללו העני. ואמרו שם 'מפני שניצל אנו מדינה של גיהנם'. והענין. שגהינם היא בחינת העדר, שיכיר שהיש הגשמי, הוא אין. ולכך הנותן צדקה שרואה ממונו הגשמי בבחינת אין, ניצל מדינה של גהינם.

'זהגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו'. (יד, כט) ענין שהזכיר לשון בשעריך אצל יתום ואלמנה. כי לב נשבר להם וכל השערים ננעלים חוץ משערי דמעה. ולכן סמך לשון שער אצל יתום ואלמנה.

נבלה לגר ועכו"ם, דנבל לשון פסיקת חיות. ולכך ניתן לגר תושב ועכו"ם, שיש בהם חסרון חיות.

בשר אותיות שבר. דהיא בחינת גשמי שיש בו פירוד ושבירה. ולכך דוקא עליו נאמר לשון תאוה.

'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה'. (יא, כו) ענין שהזכיר לשון ראה בהמדריגה העליונה. שיראה האדם ממש בעיני שכלו, שהטוב ברכה, והרע קללה. ולא רק שידע כן בשכלו.

'את הברכה על הר גריזים'. (יא, כט) גריזים גימ' רסד, סדר. הענין, הטוב יש לו סדר, משא"כ רע וקללה הוא היפוך הסדר וקלקולו. והוא הענין מש"כ רש"י בפסוק ל"א 'ניסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבאו ותרשו את הארץ'. כי ירדן גימ' סדר, שארץ היא בחי' מלכות, והסדר הוא שבסוף מגיעים אל המלכות.

'זהיה כי יביאך ה' וכו', ונתת את הברכה'. (יא, כט) הענין שתלה נתינת ברכה וקללה בירושת הארץ. דארץ בחינת מלכות, ושם יש בחינת טו"ר, ברכה וקללה.

שאלות ותשובות

כבוד - אמונה

כה כבוד מול כה האמונה

שאלה: אם יש לאדם חיות מכבוד, למה שהוא יעזוב את זה / את המקום שהוא מקבל כבוד ממנו?

תשובה: החלק שהוא רוצה לעזוב את הדבר מחמת שזה רצון הקב"ה, זהו מחמת שהוא בטל לרצון ה', והוא מבטל את עצמו לרצון ה'. ואם אחרים גרמו לו לעזוב, מעשים שבכל יום, יש אנשים שנמצאים בכאלו מצבים, גם אלי הגיעו כאלה אנשים, שלוקחים כדורים כי הם לא יכולים לעזוב את המצב שבו הם היו. אנשים שהיו במעמד מסוים והם לא מסוגלים בשום פנים ואופן לעכל את הנקודה שהקב"ה, חוזרים עוד פעם, שהקב"ה הוא זה שהוציא אותם מאותו מקום. הם בעצם מרגישים בעלים על הדבר והוא לא שייך לקב"ה הוא שייך להם. אין להם אמונה, אם היה להם אמונה הם היו מרגישים שזה הקב"ה, וכשאינן להם אמונה הם מרגישים שהם בעלים של הדבר. אז הנקודה היא, או שהאדם מגיע ממקום כזה שהוא מכיר שהוא רוצה לעשות רצון הבורא, וכשהוא יכיר שרצון הבורא לעזוב את אותו דבר הוא יעזוב. ועוד לפני שהוא עזב, עצם ההסכמה התמידית בכל רגע לעזוב את הדבר מפני רצון הבורא, אז ממילא זה הפשטה והלבשה בעצם צורת הכניסה שלו לדבר אפילו אם עד יום המוות הוא לא יעזוב, אבל בכהרף עין הוא יכול לעזוב את הדבר, הרי שהוא נמצא בדבר בהתלבשות של? רצון הבורא. או שאחרים העזיבו אותו, אז אם הם העזיבו אותו מצידו ה' אמר לו קלל, אז זה אמונה שהקב"ה הוציא אותו. ואם הוא קיבל משם חיות, גם יום אחד הקב"ה ממית את האדם לגמרי שגם משם הוא קיבל חיות, וגם זה רצון ה'.

שאלה: אז הוא צריך להגיע לאמונה.

תשובה: בעומק אין דבר בלי אמונה, אבל החלק הזה הוא יותר גלוי.

שאלה: אז העיקר זה האמונה.

תשובה: האמונה רק גורם לו לידי כך שהוא לא תולה את זה בפלוני אלא ברצון ה', ועכשיו נתלה הדבר אם הוא מוכן לעזוב אותו בשמחה או לא, צריך למימרינהו בשמחה.

שאלה: מובא ב... שרבינו הקודש אמר שאם הייתי במקום ... והלל היה מוריד אותי מהגדולה שלי לא הייתי יכול לסבול

'את הברכה אשר תשמעון'. (יא, כו) ובתרגום 'די תקבלון וכו'. הטעם ששמיעה נקראת קבלה. כי בכל האיברים יש בהם תנועה פה מדבר ואוכל, עין זזה, אף נושף ועושה רוח, משא"כ אוזן. וזו בחינת מקבל שאינו פועל.

'את הברכה אשר תשמעון'. (יא, כו) ובתרגום 'די תקבלון וכו'. הטעם ששמיעה נקראת קבלה. כי בכל האיברים יש בהם תנועה פה מדבר ואוכל, עין זזה, אף נושף ועושה רוח, משא"כ אוזן. וזו בחינת מקבל שאינו פועל.

'אבד תאבדון את כל המקומות'. (יב, ב) נאמר לשון איבוד ולא לשון השחתה. כי אבד גימ' ז', בחינת מלכות, והיא בחינת המקום. לכך נאמר 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא' שענין השם והמקום הוא במלכות כנ"ל. וז"ש לכנות להם שם גנאי בחינת הפיכת טוב לרע שזו בחינת מלכות טו"ר. וז"ש 'לשכנו תדרשו', לשון דרישה, כשם שנאמר 'עד דרש אחיך אותו' באבידה.

'אבד תאבדון'. (יב, ב) וברש"י, 'מכאן לעוקר ע"ז שצריך לשרש אחריה'. הנה אבד ב' פעמים גימ' יד, בחינת מלכות כנודע. (דוד גימ' יד). ועיקר העבודה הוא במלכות ששם צריך לשרש אחר הרע שלא ישלוט בה. והוא ענין 'ואבדתם את שמם' לכנות שם גנאי, דעיקר השם הטוב הוא רק במלכות דקדושה.

'כי לא באתם עד עתה אל המנוחה'. (יב, ט) וברש"י, 'כל אותם י"ד שנה'. הענין. דוד גימ' יד, בחינת מלכות. ולכך נצרך י"ד שנה עד שזכו לא"י בחינת מלכות. ואז באו אל המנוחה, סוד שבת מנוחה, מלכות.

'על ההרים הרמים, ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן'. (יב, ב) בחינת ראשית הר, ואחרית תחת עץ. בטול כל כחות הרע. מראשית ועד אחרית.

'כי עם קדוש אתה לה' וכו' להיות לו לעם סגולה'. (יד, כא) קדוש בחינת יעקב, קו אמצעי שכולל ג' קוין, בחינת סגול שיש לו ג' נקודות. וזהו שכתב לעיל מיניה 'לא תשימו קרחה בין עיניכם'. הענין. יש עין ימנית בחינת עין טובה, חסד. ויש עין שמאלית בחינת עין רעה, דין. אולם באמת הכל אחד בסוד קו אמצעי שכולל שניהם. ולכך כתיב 'לא תשימו קרחה', לחלק בין ב' העינים. כי הכל בחינה אחת. כי עם קדוש אתה, בקו אמצעי שכולל שניהם.

'לא תעשון כן לה' אלהיכם'. (יב, ד) וברש"י, 'אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח'. הענין שנתחברו שני איסורים אלו. דשם בחינת מלכות, וכן אבן גימ' שם ב"ן עם הכולל, שהוא במלכות. ומדויק לשון תעשון, בחי' עולם עשיה.

'תועבה'. (יד, ג) שורש תעב. הענין. ת' היא אות אחרונה, בחינת סוף ההשתלשלות, כח הרע. ואותיות ע"ב, דככל שמשתלשל יותר, נעשה יותר עב.

(יב, ז) תרומת ידך אלו בכורים. הענין. ארץ בחי' מלכות, ראשית בחי' בכורים. חיבור ראשית עם האחרית. ולכך נקראו תרומת ידך, כי יד בחינת מלכות, ואלו הם בכורים.

'ולא יראה את פני ה' ריקם'. (טו, טו) הענין. יראה כל זכורך את פני ה' בחינת פנים, ולא אחור. ואמרו בגמ' חגיגה 'כדרך שבא לראות כך בא להיראות'. כלומר יחוד פב"פ. והנה בחינת אחור היא בחינת מקבל, ובחינת פנים, נותן. ולכך נצרך 'ולא יראה וכו' ריקם' שלא יהיה בחינת מקבל - אחור. אלא נותן - פנים.

'וסרתם מן הדרך'. (יא, כח) וברש"י, 'העובד ע"ז סר מכל הדרך, המודה בע"ז ככופר בכל התורה. ומכלל לאו אתה שומע הן, שהתורה נקראת דרך'. הענין שהתורה אינה ענין עצמי, כשם שדרך אינה ענין עצמי, אלא להגיע למקום וזה ע"י הדרך. כן התורה היא דרך להקב"ה, ואינה ענין עצמי.

מעשר. שורש, עשר. ר"ת ע' - עני, מעשר עני. ש' - מעשר שני. ר' - מעשר ראשון.

'אשר אתם חיים מעל האדמה'. (יב, א) אדמה וקרקע בחינת מלכות, מקבל. והאדם צריך לחיות מעל האדמה, להיות נותן ולא לחיות באדמה, בחינת מקבל.

בלבניפדיה עבודת ה'

יום שלישי ר"ח ל' אב -

ליל ר"ח א' אלול

רח' הרב בלוי 33 ירושלים

20:30

בנושא בנימין

אלול

ענין חודש זה שהוא ההכנה לתשרי, שאז נברא האדם, שהוא עיקר הברואים, וכל מה שקדם לו, הוה הכנה לעיקר. וא"כ ימי אלול מעיקרא נבראו לימי הכנה לתכלית. ולכך הזמן מסוגל וראוי להכנה לימי הדין.

"הנשמה לך והגוף פעלך". וצ"ב שינוי הלשון. והענין, הנשמה חלק אלוך ממעל, ולכך שייך בו לשון לך. אולם הגוף יצירה חדשה, ולכך שייך פעלך.

צדיק גימט' דר. והענין, שדירה היא שמירה, כמ"ש והוא ענין "כל ימי דרתי בין החכמים ולא מצאתי טוב לגוף אלא שתיקה". וכשדיבר על ענין שמירת הדיבור, הזכיר לשון "דרתי", ענין שמירה. והוא ענין איסור דיבור במצרים, שהם כח הרע של שמירה, נגד הדיבור, כנודע בסוד פה - סח.

'ושמחת בכל הטוב. (כו, יא) וברש"י, 'אין קורא אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג'. הנה שמחה אותיות חמש. רמז שיש ה' חודשים שיש בהם שמחה. סיון תמוז אב אלול תשרי.

עבודת ראש חודש אלול - כח ההתחדשות

כל יהודי יכול ויכולה בכל בוקר כמה דקות לשבת עם עצמו/ עם עצמה ולעשות את אותה השקטה, להרגיש את מציאות הקב"ה בתוך הלב, ואז להאמין ולנסות לחוות שהקב"ה נותן בי כל יום כח חדש, בורא אותי מחדש, נותן לי בכל יום כח חדש. כל הכישלונות שהיו עד היום לא משפיעים על אותו כח. כל מה שלא הצלחתי עד היום ניתן בי היום כח חדש שאני יכול להצליח, וגם אם היום אני לא יצליח, מחר ניתן בי עוד פעם כח חדש שאני יכול להצליח.

מי שמתחיל כך בכל בוקר, מתוך אותה מחשבה פנימית, מתוך אותה אמונה פנימית, מתוך אותה חוויה פנימית, הדבר נוסך בו תוקף גדול מאוד של כח, וכל היום כולו נבנה מתוך חוזק פנימי, מתוך השפעה גדולה מאוד של הקב"ה שנמצא בליבו ומחדש ונותן לו בכל יום כח. גם אם לפעמים במשך היום עצמו נפל איזה שהיא נפילה או עשה איזה שהיא מעשה שאינו ראוי, או אם אכזב אותו איך הוא התנהג, העצה היא לחזור לאותו מקום שבו דיברנו, לנסות להתחיל מהתחלה עוד פעם, ולהאמין שהקב"ה ממש עכשיו נותן בי ונוטע בי כח חדש, שלא מושפע מכל הכישלונות שהיו.

מי שירגיל את עצמו בזה למעשה, באופן מעשי ונכון, מתוך יישוב דעת, שמחד העולם ממשיך כל יום אבל מאידך הוא מתחדש כל יום, הרי שלאט לאט הוא יתרגל לקבל כוחות חדשים עילאיים, הן מצד תוקף וגודל הכוח, והן מצד הנקיות של הכוח. מי שמרגיל את עצמו בצורה הזו, הוא בס"ד יזכה שהמכשולים שעומדים בפני רוב בני אדם יהיו בעיניו יותר קלים, מחמת הסיעתא דשמיא של הקב"ה שמחיה אותו בכל יום, וע"י כן הוא יוכל להתגבר יותר, ולעמוד בפני מכשולים יותר. אבל בעיקר, הוא יוכל לחיות חיים שמחים יותר, מאושרים יותר, מרוממים יותר.

(ראש חודש עבודה 006 חודש אלול התחדשות)

זאת.

תשובה: אתם חוזרים לאותו נקודת נידון יסודית שאצל כל אחד יש את נקודת נפש הבהמית שבלתי מתוקנת בשלמותה, ומאותו מקום שצחקה שרה כמו שמבארים רבותינו, חוזר אותו נקודת יסוד שאפשר למצוא אותה בעשרות ומאות מקומות, אבל זה אותו נקודת יסוד. אבל לא הייתי מוכן לירד הכוונה הכרעה למעשה שהוא לא ירד, או שאותו נקודה בנפש לא הייתה נכונה, אבל היא לא הנקודה השולטת על הנפש.

ביאור ענין הקב"ה מלך הכבוד

שאלה: מה הפירוש שהקב"ה הוא מלך הכבוד?

תשובה: נאמר בקב"ה כלפי עצם מידת הגאווה מה שאנו אומרים הרי מה שנאמר בתהלים ה' מלך גאות לבש, אז כלומר הקב"ה מתלבש בדבר ומתפשט מהדבר, אז אם ביסוד, עוד פעם כמו שהזכר, יש את השורש שהוא הגאווה והכעס, ויש את התולדה שהוא בכחינה של כבוד. והכבוד אינו אלא תולדה של גאווה וכעס, אז אם בגאווה עצמה נאמר ה' מלך גאות לבש שזה התלבשות והתפשטות, אז ממילא גם בתולדה שנקראת כבוד זהו גם באופן הזה. הדוגמא הפשוטה, איה גבורותיו איה נוראותיו, כמ"ש הגמ', בזה גופא שהוא שותק במה שמבזים אותו. אז כלומר הקב"ה שנקרא מלך הכבוד הוא מולך על הכבוד, מולך על הכבוד כוונת הדבר שיכול להתלבש בו ויכול להתפשט בו. בכחינה של יצה"ר שופטם וליבם אינו ברשותם אלא הוא שולט עליהם, אז בנוסח של הגדרת כבוד הגדרת הדבר, שלא הם שולטים על הכבוד אלא הכבוד הוא זה ששולט עליהם. אז מלך הכבוד עניינו שכשהוא רוצה הוא מתלבש בכבודו, וכשהוא רוצה הוא מתפשט מאותו מציאות של כבוד.

(דע, את, מידותיך, הדרכה, מעשית, אש, כבוד_002_ מים, דעפר, דאש, קבלת, כבוד, בכח, הציור.

והמדמה)

מה ההבדל בין כבוד לאמונה

שאלה: אולי הרב יבאר מה ההבדל בין כבוד לאמונה, לכאורה אמונה גם מגלה את הנסתר והנעלם, אז לכאורה כבוד דבר שהוא מושך את העליון למטה, התגלות העליון בתחתון, זה גם באמונה שהיא מגלה את העליון בתחתון.

תשובה: זה הבדל יסודי מאד ונסביר, מסתמא רוב בני"א ששמעו את השאלה אפילו לא הבינו מה השייכות כמו שאמרתם. מה שאתם חיברתם ראשית כל בשאלה הגדרת הדבר שעליון שמתגלה במציאותו של תחתון, אמונה העליון מתגלה בתחתון, וכבוד העליון מתגלה בתחתון. בנקודה זו חיברתם. ובזה גופא נקודת החילוק, מה נקודת החילוק, עליון שמתגלה בתחתון כמושג או כבלתי מושג, באמונה הוא מתגלה כבלתי מושג, בכבוד הוא נגלה כהשגתו. זה נקרא כבוד מלכים חקור דבר, כלומר זו אותה נקודה שמתגלה, מושג, כבוד אלוקים הסתר דבר, אז הוא בלתי מושג, אז נשאר שם אמונה. אז עליון שמתגלה בתחתון כבלתי מושג. תכלית הידיעה שלא נדע, ועליון המתגלה בתחתון בהשגתו הוא הנקרא כבוד.

(דע, את, מידותיך, הדרכה, מעשית, אש, כבוד_003_ רוח, דעפר, דאש, תנועה, כבוד)

שולחן ערוך

עם ביאור בלבבי משכן אבנה

סימן י' - סעיף ג'

כפל קרנות טליתו וקשרם או תפרם ודומה כאילו קיצעו ואין לה כנפות, אעפ"כ לא נפטרה.

בירור הלכה - סעיף ג'

והנה אם כפל ועשאה כעגולה, ודאי מניח הציצית על קרן המרובעת שהייתה בתחילה. אולם אם כפל ועשאה קרן, כתב המג"א (ס"ק ד) וז"ל, דאם כפל הקרנות ותפרם, בענין שנשאר בו הקרן, והטיל ציצית על הכפל, שרי, כמ"ש בסעיף ו', עכ"ל (ועיין מחצית השקל על אתר שהביא מדברי המרדכי שפליג וס"ל שבעי להטיל ציצית על הקרן שהייתה תחילה, עיי"ש). ובדבריו משמע שאם בעי מטיל הציצית על הקרן שהיתה תחילה, ואי בעי מטיל ציצית על הקרן שנתחדשה, ולכן כתב בלשון "שרי", ודו"ק.

אולם בלבוש על אתר כתב וז"ל, אם תפרו באופן שיש כנף בהתחלת התפירה או בסופה, עושה שם הציצית, כמו בחתך (והיינו שנחשב כעין חתך, ולכך מטיל הציצית רק במקום הקרן החדשה), ואם תפרו מעוגל, עושה הציצית בכנף הראשון אע"פ שהוא תפור לבגד, כיון שסופו יכול לחזור להתחלתו, עכ"ל.

וצ"ב, שכיון שאם כפל ותפרו מעוגל, אין נעקר שם הקרנים, כיון שיכול לחזור לתחילתו, א"כ לא נעקר שם קרן ראשונה, ולכך עושה הציציות במקום הקרן שבתחילה (ולא במקום הכפל שהוא עגול, עיין הגהות רע"א על אתר, ס"ק א), וא"כ לא נעקר שם קרן ראשונה, וא"כ אף בכפל ועשה הכפל בצורת קרן, לא נעקרה שם קרן ראשונה, ולמה יטיל דוקא הציצית על הקרן החדשה לשיטת הלבוש. אולם לשיטת המג"א שיש להטיל הכא והתם, לכאורה ראוי להטיל על הקרנות המרוחקות זו מזו יותר, והבן.

ונראה בביאור דעת הלבוש, שאיכא ב' דינים של כנף, א. לגבי לחייב טלית בציצית בעי שיהא ד' כנפות. ב. יש להטיל הציציות בכנף. והנה כאשר כפל ועשה הכפל עגול,

לא נעקר שם הקרנות, כיון שסופו לחזור לתחילתו, מדלא פסיק להו, ולכך לא נעקר שם קרן. אולם כאשר כפל ועשה בכפל קרן, אזי לא "נעקר" שם קרנות ראשונות, אולם ודאי שכיון שעשה הבגד כפול, ויש לו קרן גלויה חדשה, נחשב קרן זו עיקר לגבי מקום הטלת הציצית. ויותר ראוי לתיר הציצית במקום שהקרן נגלה ונראה עתה, ואם יחזור ויתיר הכפל, הטלית פסולה, כי אינה מצויצת במקום הקרן, אולם עתה שכפולה יש לו שם קרן עתה, ודו"ק. ונראה שלדעת הלבוש, לכתחילה יש להניח ע"ג הקרן החדשה, אולם אם הניח על הקרן הישנה יצא. ועיין מאמר מרדכי על אתר.

וכתב בארצות החיים על אתר וז"ל, ואם היה לו בגד בלא כנפות ותפרו מרובע עד שנעשו לו כנפות, נראה דיטיל ציצית מספק ולא יברך, עכ"ל. ועיי"ש בדבריו במאיר לארץ (ס"ק יב) שתלה זאת במחלוקת המג"א והמרדכי הנ"ל. ולהנ"ל אפשר, שכפל אינו יוצר קרן להתחייב שיהא נחשב שהטלית יש בה ד' כנפות, כי לשם כך נצרך כנפות גמורים וקבועים, וכל מה שנחשב כשכפל לקרן, רק לגבי הדין להטיל הציצית שם כנ"ל, כי עתה נראה קרן אולם אין בכוחו לחייב טלית מתחילה, כי אינו קרן גמור, ודו"ק.

הלכה פסוקה - סעיף ג'

כפל הקרנות וקשרם או תפרם, יטיל הציצית בכנפות המרוחקות ביותר.

פירוש על דרך הסוד - סעיף ג'

ריצוע יתר על העיגול, כרציע, כמ"ש צעירוצין (ט, ע"א).

עצ והיותר גם. ונעשה מאותו האויר כדור אחד שנתעגל ונסבב צחוך הטהירו. ומה שנעשה כדור (עגול) ולא מרובע, הוא משום כי קלט והמשיך את האורות היותר זכים מכל מקום צוה צלי מקצועות כלל, אלא צהשואה אחת מכל הכלדים, ולכך נעשה מהאויר היותר עצ, כמו כדור עיגול, כי אין תמונה שוה כמו תמונת העיגול. וכן הי' האומנית עצמו הוא ג"כ רק בצחינת עיגול, כי כל י' הוא צחינת עגול, לכן נעשה ע"י הי' כדור עגול צחוך הטהירו, ונקרא צסם כדור הטהירו. אמנם אותו הכדור הוא בצחינת עיגולים צחוך ריצוע, כי הטהירו עצמו אשר הכדור עומד צתוכו, הוא כמין מרובע, וישנו פנוי ואויר צין עולם המלצוש לצין הכדור שכל סציבותיו, והוא אויר מרובע, עכ"ל.

והצן ששורש טלית שיש צה ד' כנפות, מרובע, צמקום זה, צטהירו שזורתו מרובע, ודו"ק היטב היטב (ויש שורש דק יותר, במלבוש עצמו שהוא מרובע ובו נעשה קיפול, ויבואר אי"ה להלן סעיף ו', אולם המלבוש אינו מרובע גמור, אלא מרובע שנתקפל). ולכך כיון שמרובע זה צתוכו כדור עגול, וכן להיפך, יש עיגול צתוכו מרובע (ע"יין טל אורות הנ"ל), לכך נשרש להפוך מרובע לעיגול צסוגיא דידן, ודו"ק.

וז"ל רש"י שם (ד"ה הני מילי) עיר עגולה אלפים, הקיפה ששת אלפים, וכו', ועיר מרובעת היקפה שמונה אלפים וכו', דהכי קים להו לרצנן שהמרובע יותר על העגול רציע, עכ"ל. ולהיפך אמרו (שם, עו, ע"ב) ריצוע מגו עיגולא, פלגא. וכלשון רש"י (סוכה, ח, ע"ב) לשש עשרה ריצוע, צריך העיגול המקיפו סציב, להיות עשרים וארבע, עכ"ל.

והנה קוד מרובע וקוד עיגול, קודו, אות מ' סופית, צורתה מרובע, ואות סמ"ך, צורתה עיגול, והוא שורש יושר ועיגולים (ע"יין לשם, הקדו"ש, שער הפונים קדים, פ"ט). וע"יין תיקונים (קלד, ע"ב). וע"יין לקוטי הש"ס (פירוש ספ"י מתלמיד האר"ז"ל, משנה א'). וטל אורות (גוף הספר, פרק יג).

ושורש סוגיא זו נמצאת צעולמות שקדמו לא"ק, שתחילה היה המלצוש ונתקפל, ונשאר מקום חלל פנוי. וזה שורש צורת מרובע, לצוש מרובע. וכתב הלשם (שם, פ"ל) וז"ל, משום שגם כל אותו האויר הרי הוא מעולם המלצוש שהוא כולו מאור עצמותו ית"ש, לכן הנה הוא כולו רק בצחינת אויר שאינו נתפס, ולכן לא היה אפשר עדיין שיצראו העולמות צהמקום הזה. לכן גזר המאציל ית"ש על אות י' האחרונה דהס"ג שיורד שם, וע"י ירידתו הזה קלט אללו את כל האורות היותר זכים והמשיך אותם אליו, ולא נשאר רק צחינת אויר היותר

תובנות מעוררות מדי שבוע

ארבעה גיליונות שבועיים

2 WEEKLY PUBLICATIONS IN ENGLISH

דעת תבונות

סימן ל"ג-ל"ד

(דברים לב, ט): "ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי", ומקרא זה נאמר אחר שכלל כל סיבוב הגלגל, שהיה עתיד ומזומן להיות סובב בעולם, שנכלל הכל בדברי השירה היא של האזינו, וכמו שפשטן של כתובים עצמן מוכיח, "ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי", והנה חותם החזון שלו חתם בלשון הזה: "ראו עתה כי אני הוא וגו'. ובדברי הנביא ישעיה נתבאר בהדיא (ישעיה מג, י-יא): "למען תדעו ותאמינו לי ותבינו, כי אני הוא, לפני לא יוצר אל ואחרי לא יהיה. אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי מושיע"; ובמקום אחר (ישעיה מד, ו): "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים"; ובמקום אחר (ישעיה מה, ו-ז): "למען ידעו ממזרח שמש וממערב כי אפס בלעדי אני ה' ואין עוד. יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא, אני ה' עושה כל אלה". והנה "למען ידעו", "למען תדעו ותבינו" כתיב, משמע שרוצה שנדע בידיעה והבנה. ותכלית כל ההצלחה שהוא מבטיח לישראל הוא התברר יחודו לעיני הכל. ודבר זה נזכר פעמים אין מספר בדברי הנביאים ע"ה (ישעיה ב, יא): "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא"; (זכריה יד, ט): "והיה ה' למלך וגו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"; (צפניה ג, טו): "כי אין אהפוך אל עמים לקרוא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד". וסוף דבר, הלא זה עדותנו בכל יום תמיד (דברים ו, ד): "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד".

נמצא, שכל מה שמתברר לנו באמת מעוצם שלימותו הבלתי בעלת תכלית, הוא רק יחודו השלם. שכאשר נביט בהבטה עיונית, על כל המעשים אשר נעשו תחת השמים, נראה הילוך אחד שסובב והולך, והיתה מנוחתו רק גילוי האמת הזאת. עתה אנו צריכים להבין היחוד הזה, ומזה הנרצה בו, והוא מה שצונו הכתוב (דברים ד, ט): "והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים" וגו', משמע שצריך ישוב הדעת

לג) אמרה הנשמה: זה פשוט אצל כל חכמי לב, וכבר נאמר (תהלים קו, ב): "מי ימלל גבורות ה'" וכו'.

הנשמה אומרת שזה פשוט שאי אפשר להשיג את כל מיני השלמות של ה', אך עדיין נותר לבאר מהי השלימות שכן אפשר להשיג.

לד) אמר השכל: עתה כשנשיב אל לבנו כל סדרי מעשיו ית', כל המעשה הגדול אשר עשה מני שים אדם עלי ארץ, וכל אשר הבטיח לנו לעשות ע"י נביאיו הקדושים, הנה מה שמתברר לנו מכל זה בירור - הוא עוצם יחודו יתברך. ותרמי שכל שאר מעלות שלימותו הבלתי בעלת תכלית אינם מתבררים אצלנו כלל שאין בנו כח להשיג אותם. דרך משל: ידענו שהוא חכם, אבל לא השגנו סוף חכמתו; ידענו שהוא יודע, ולא השגנו ידיעתו, אלא מעט, ועל כן אמרו ז"ל (תפלת אליהו, תיקוני זוהר, הקדמה שניה): "אנת הוא חכים, ולא בחכמה ידיעה, אנת הוא מבין, ולא בבונה ידיעה". וכיון שאין אנו יכולים להשיג המעלות האלה, נמשך לנו מזה איסור החקירה בהם, כי על כל כיוצא בזה נאמר (חגיגה יג. בשם בן סירא ג, כא): "במופלא מוכך אל תדרוש, במכוסה מוכך אל תחקור", וכך אמרו (ספר יצירה, פרק א, מ"ח): "אם רץ לברך - שוב למקום".

אבל יחודו, אדרבא, זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור. ונמשך לנו מזה שלא די שהוא מתברר לנו, לא די שאפשר לברר את יחודו, אלא שחייבים אנחנו להשיב אל לבנו הידיעה הזאת, לתקוע אותה בלבבנו בשוב גמור, בלי שום פקפוק כלל. והוא מה שמצונו משה רבנו ע"ה מפני הגבורה (דברים ד, ט): "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". ופי עליון מעיד בעצמו ומודיע כי כל הנלקט מכל מסיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו - הלא הוא גילוי יחודו הגמור הזה; כענין אמרו

מעלותיו של הבורא יתברך שמו ששלם בכל מיני שלמויות, אין לנו אפשרות להשיג. מה שכן יש לנו אפשרות להשיג הוא:

אבל יחודו, אדרבא, זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור. ונמשך לנו מזה שלא די שהוא מתברר לנו, לא די שאפשר לברר את יחודו, אלא שהימים אֵנָהוּ להשיב אל לבנו הידיעה הזאת, לתקוע אותה בלבבנו בישוב גמור, כאן נאמר סוד החיים, בלי שום פקפוק כלל. והוא מה שמצוינו משה רבנו ע"ה מפני הגבורה (דברים ד, ט): "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". ופי' עליון מעיד בעצמו ומודיע כי כל הנלקט מכל מיסבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו, המון בריות לאין תכלית, ופעולות רבות עד אין קץ, מעשים, דיבורים, הרגשות, מחשבות, רצונות, וכן על זה הדרך, מה נלקט מכל ריבוי הפרטים הללו - הלא הוא גילוי יחודו הגמור הזה; כענין אמרו (דברים לב, ט): "ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי", ומקרא זה נאמר אחר שכלל כל סיבוב הגלגל, כלומר, אחר כל שית אלפי שנים, כל ימות עולם, כל הנבראים כולם, וכל הפעולות כולם בכל חלקיהם, שהיה עתיד ומזומן להיות טוב בעולם, שנכלל הכל בדברי השירה ההיא של האזינו, וכמו שפשטן של כתובים עצמן מוכיח, שתכלית הכל היא, "ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי", והנה חותם החזון שלו חתם בלשון הזה: "ראו עתה כי אני הוא וגו'. זהו מה שנתבאר להדיא בדברי משה רבינו. ובדברי הנביא ישעיה נבאר בהדיא (ישעיה מג, י-יא): "למען תדעו ותאמינו לי ותבינו, תאמינו לי ותבינו, יש אמונה ויש הבנה, זה מתחיל מאמונה ולאחר מכן מושג בהבנה, את מה תדעו תאמינו ותבינו? כי אני הוא, לפני לא יוצר אל ואחרי לא יהיה. אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי מושיע"; ובמקום אחר (ישעיה מד, ו): "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים"; ובמקום אחר (ישעיה מה, ו-ז): "למען ידעו ממזרח שמש ומערבה כי אפס בלעדי אני ה' ואין עוד. יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא, אני ה' עושה כל אלה".

מחדד כאן הרמח"ל ומגדיר, שלא סגי רק באמונה, אלא צריך גם הבנה. אלו הם שני שלבים, השלב הראשון הוא אמונה, אנו מאמינים בני מאמינים, אך לא סגי באמונה, אלא האמונה הוא השלב הראשון, ועל גביו צריכה לבוא מציאות ההבנה.

והוא ממשיך ומדקדק את לשון הפסוק: והנה "למען ידעו, למען תדעו ותבינו" כתיב, לא כתוב רק "תאמינו", אלא תדעו ו"תבינו", משמע שרוצה שנדע בידיעה והבנה. ותכלית כל ההצלחה שהוא מבטיח לישראל הוא התברר יחודו לעיני הכל.

[ובשכוע הבא יתבאר בעז"ה מהו ענין 'יחודו יתברך']

ועצה נכונה בענין הזה. וכבר אמרתי: זה ים גדול ורחב ידיים הוא, שיש לנו לשוט בו כנפשונו שבענו.

יסוד תורתו של הרמח"ל - עוצם יחודו יתברך

כאן באות ל"ד, הרמח"ל מגדיר את יסוד כל תורתו, בבחינת 'סוף מעשה במחשבה תחילה' כנ"ל. זהו יסוד כל הספר כולו, וזהו יסוד כל ספריו של הרמח"ל. וזה לשונו:

אמר השכל: עתה כשנשיב אל לבנו כל סדרי מעשיו ית', כל המעשה הגדול אשר עשה מני שים אדם עלי ארץ, וכל אשר הבטיח לנו לעשות ע"י נביאיו הקדושים, הנה מה שמתברר לנו מכל זה בירור גמור, הרי ישנם המון בריות לאין תכלית, מהו הדבר האחד שמתברר לנו מכל הבריאה? יש את סוד האחד, ויש את הריבוי של הפרטים, מי שחי בפרטים, חי בעלמא דפירודא [עולם מפורד], כל עבודתנו היא ה' אֶחָד (דברים וד), לחיות באחדותו, ואם כן, מה שורש הכל? הוא עוצם יחודו יתברך.

יחוד ה' - זו השגת השלימות שאנו משיגים ממנו ית' שמו. מהו יחוד ה', לאט לאט הדברים יובנו, אך הגדרת השגת השלימות שאנו משיגים ממנו ית' שהוא שלם בכל מיני שלמויות, זהו עוצם יחודו יתברך. בתורת הרמח"ל זה נקרא: 'תורת היחוד'. וזהו סוגיית הרמח"ל - עוצם יחודו יתברך.

ותראי שכל שאר מעלות שלימותו הבלתי בעלת תכלית אינם מתבררים אצלנו כלל, כל שאר המדרגות שנקראים שלם בכל מיני שלמויות, בזה יש לנו אמונה, אך אין לנו השגה, וכלשונו: שאין בנו כח להשיג אותם, להשיג דייקא, אך אמונה יש לנו. דרך משל: ידענו שהוא חכם, אבל לא השגנו סוף חכמתו; ידענו שהוא יודע, ולא השגנו ידיעתו, אלא מעט, ועל כן אמרו ז"ל (תפלת אליהו, תיקוני זוהר, הקדמה שניה): "אנת הוא חכים, ולא בחכמה ידיעא, אנת הוא מבין, ולא בבניה ידיעא". וכיון שאין אנו יכולים להשיג המעלות האלה, נמשך לנו מזה איסור החקירה בהם, כלומר, מעט מחכמתו ובינתו וידיעתו - אנו יכולים להשיג, שהרי זה כל עסקינו בתורה הק', שהיא גילוי 'מעט' מחכמתו יתברך שמו, כל אחד לפי ערכו, כי על כל כיוצא בזה נאמר (חגיגה יג, ב) שם בן סירא ג, כא): "במופלא מוכר אל תדרוש, במכוסה מוכר אל תחקור", וכך אמרו (ספר יצירה, פרק א, מ"ז): "אם רץ לברך - שוב למקום".

כמה כל אחד יכול להתבונן ולהשיג, לא זו סוגייתנו כעת, אבל בהגדרה כוללת - כל אחד יכול להתבונן עד עומק שורש נשמתו. מעבר לשורש נשמתו, הוא לא יכול להבין. זו המדרגה שנאמר 'במופלא מוכר אל תדרוש', 'ממך' - משורש נשמתך, לפי מדרגתך. ומצד כך, אם שורש נשמתו גבוהה, והוא לא הגיע לשורש נשמתו, עדיין מדרגה זו מכוסה ממנו, ועדיין מופלאת ממנו.

מכל מקום, להשיג את שלימות ידיעתו, חכמתו, בינתו, ושאר כל

דע את תורתך - חיבור לתורה

פרק י' - הכוונה והמכוון של עסק התורה

תורה בעי כוונה

פה, עומק הדבר, שאצלם התורה שבכתב והתורה שבעל פה לא היו מכוונים אלו כנגד אלו. וח"ו על ידי זה ראו את התורה כשתי תורות. הגמרא דורשת 'תורת', זה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ובלשון חז"ל תורה שבכתב נקראת זכר, והתורה שבעל פה נקראת נקבה, "זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם", ובמשקל של תורה, זה תורה שבכתב ותורה שבעל פה ששניהם ביחד נקראים "תורה אחת תהיה לכם".

מצד כך, כוונה בתורה שבעל פה מול תורה שבכתב - זוהי ההגדרה של כוונה בתורה.

וא"כ, יש כוונה שהתורה מכוונת למצוות, ויש כוונה שהתורה מצטרפת אל האדם, ויש כוונה בתורה גופא, שהתורה שבכתב והתורה שבעל פה מצורפים אהדדי.

כאשר האדם מקיים מצוה, האם הוא צריך לדעת את טעמי התורה? אם האדם מצורף לתורה, אז סגי לו שיצרף את עצמו לתורה שבכתב, וממילא אם הוא עושה מעשה מצוה עם כוונה, הוא מצרף את התורה למעשה, וא"כ סגי לו באותיות ובתגין.

אבל אם הוא במדרגה עליונה יותר, יש לו כוונה שהתורה שבכתב ותורה שבעל פה מכוונים אהדדי, וגם התורה מצורפת למצוות שלו, ואז המצוות שלו מכוונים לאדם, ומכוון לתורה שבכתב ולתורה שבע"פ - ושם יש לו את הטעמים והנקודות.

יש את מעשה המצוות שהאדם עושה, ויש את המעשה עצמו. יש את הגברא העושה את המצוות, ויש את הציווי

מהו 'כיון לבו לשמים' בעסק התורה? מהי הכוונה שמונחת בתורה?

בהבנה פשוטה, כוונת הדבר, כמו שנתבאר עד השתא, כשהתורה מצורפת למצוות, שאני מכוין במצוה לתורה, וכן כשאני מכוין בתורה למצוות.

אבל בעומק יותר, בלשון כללית מאד, בתורה עצמה יש מדרגות, רבותינו מחלקים את התורה לארבעת חלקים, שהם: טעמים, נקודות, תגין, ואותיות. השתא בידינו יש את האותיות של התורה שהם תורה שבכתב, והתגין מצורפים לאותיות, וא"כ האותיות והתגין נקראים תורה שבכתב, הם כתובים בתורה. ואילו הנקודות והטעמים, לא כתובים בתורה, והם נקראים תורה שבעל פה. האדם מוכרח לקרוא את הנקודות והטעמים של התורה כשהוא קורא בתורה ('חיד קורא ב'נקודות', וביבור מגלה מדרגת 'טעמים')⁸.

וא"כ, בהגדרה יותר כוללת, ארבעה חלקים אלה של תורה מתחלקים לתורה שבכתב שהיא אותיות ותגין, ותורה שבעל פה, שהיא נקודות וטעמים.

ומצד כך, תורה בעי כוונה. וההגדרה השורשית לכך היא, לכיון את התורה שבכתב מול תורה שבעל פה, וכן להיפוך. כיון שהתורה מתחלקת לשני חלקים, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, אז התורה בעי כוונה - ומהי הכוונה הנצרכת בתורה? לכיון את התורה שבעל פה מול התורה שבכתב.

הצדוקים והבייתוסים, שר"ל לא האמינו בתורה שבעל

[והבחינת 'חיד' מגלה בחינת הנקודות של התורה] א

אצל רוב בני אדם, התורה שבכתב והתורה שבע"פ לא מכוונים אהדדי, ובשעה שהם עושים מעשה מצוה, מהי מדרגת כוונתם בצירוף לתורה? רק למדרגת תורה שבכתב, ולא למדרגת תורה שבע"פ. רק שבדרך כלל כוונה במצוה כלפי מדרגת תורה, סגי בגדרי החיוב וגדרי הציווי ששייך לאותיות ותגין (מדרגת תורה שבכתב), ולא בנקודות וטעמים שהם מדרגת תורה שבע"פ. מי שהוא במדרגת 'מכוין' הוא מי שמכוין למדרגת טעמים ונקודות, ההיות המנוקדות - הוא מצרף את הדבר למדרגת תורה שבע"פ. וזה נקרא מדרגת 'מכוין', בלשון רבותינו.²

שבתורה. דיברנו עד השתא על הצירוף של האדם למצוה, ועל הצירוף שבין התורה למצוה. ולאחר מכן דיברנו שהתורה עצמה מתחלקת לד' חלקים שהם אותיות תגין נקודות וטעמים, וכוונה בתורה היינו שהתורה שבכתב תהיה מכוונת לתורה שבע"פ. כאשר מעשה המצוה נעשה בשלימות, האדם מצרף את המעשה מול האדם, ומול התורה שבכתב ומול התורה שבע"פ, וממילא המעשה מצוה מכוון לתורה. נמצא שבשעה שהוא עושה מצוה, הוא מכוין את עצמו לטעמים - אבל זה הגי מילי אם קודם לכן הוא כיון בעסק התורה שהתורה שבכתב והתורה שבע"פ מכוונים אהדדי.

שני מדרגות - אותיות וכוונה

מצוות במדרגת נקודות וטעמים, זה נקרא בלשון רבותינו המדרגה של 'מכוין'. זה כאשר האדם המקיים המצוות שלו מכוונים לתורה שבכתב ותורה שבע"פ.

יש כוונה בתורה עצמה, שהיא כוונה לתורה שבכתב ותורה שבע"פ - לכיון הטעמים והנקודות עם האותיות ותגין שבדבר. ויש כוונה כלפי המצוה עצמה.

תחילה האדם צריך לקיים את מעשה המצוות, זה צירוף המעשה למדרגת אותיותיה של התורה. זה ההגדרה השורשית של מצוות בעי כוונה, שהיא מדרגת צירוף התורה למצוות. וזה כוונה לדינא, כי מצוות צריכות כוונה. וזה מדרגת אותיות.

לאחר מכן, מי שהוא במדרגה לכיון לנקודות וטעמים של התורה, וזה נקרא מכוין, זו כוונה שהיא מדרגה. זה

צורת הבריאה - תגין ואותיות, ונקודות וטעמים

של התורה. והתגין הם שותפין עם האותיות.

זה ההגדרה בכללות של צורת הבריאה - 'אסתכל' ב'טעמיה' של תורה, ואיך הוא ית' ברא אותה? 'ויאמר ויעש' - נקודות ואותיות. אין לך דבר בבריאה שלא נבראה מכח 'אורייתא', ובאורייתא מונח הכל. צורת הבריאה הוא - 'אסתכל' - טעמים, 'ויאמר' - נקודות, 'ויעש' - האותיות בפועל, שהם אלו שמהם נברא העולם, וזה מה שהיה יודע בצלאל, האותיות שנבראו בהן שמים וארץ.

כהגדרה כללית ושורשית ממש, האותיות של התורה, שנקראים תורה שבכתב, המה בעצם הכוחות הפועלים בעולם.

'אסתכל באורייתא וברא עלמא' - בתורה יש תגין נקודות טעמים ואותיות, ומה הכח שממנו נברא העולם? זה האותיות. 'יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ'.

הבריאה היא באופן של 'ויאמר ויעש', הבריאה הזו מכריחה נקודות, שהמה 'ויאמר' - עשרה מאמרות שהם אמירה. כשנאמר 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', היינו שהקב"ה הסתכל בטעמיה של התורה. וכשהיה את מאמר הראשון 'ויאמר', זה היה נקודות. 'ויעש' - זה אותיותיה

ב איך האדם מכוין לטעמים? זה סוגיא רחבה מאד, אבל כהגדרה כללית, יש שני סוגי כוונה בטעמים - במדרגת נפש, ובמדרגת חכמה.

בכל כוונה במצוות, יש צירוף של אדם למעשה, ויש צירוף של תורה למעשה, כמו שחידדנו. הצירוף של מדרגת אדם למעשה, במדרגת טעמים - זה מה שהאדם טועם מה שהוא עושה, וזה טעמים מלשון טועם, טעם, חיך - חכמה. וכאשר יש צירוף של תורה למעשה, שהיא מדרגת חכמה, זה כשהדבר נגלה לו, זה מה שנקרא בלשון הגמרא "דברים שכיסה עתיק יומין", כשהדברים האלו נגלו לו, זה נקרא כוונה במדרגת טעמים.

וא"כ הכוונה לנקודות - זה טעימה של המצוה, וזה מדרגת נפש של טעמים. ויש את השגת הטעמים בשורשם - וזה מדרגת חכמה של טעמים. וכוונה במדרגת נקודות - זאת יתבאר להלן.

עין חיים עם ביאור בלבני משכן אבנה

היכל חמישי • שער דרושי הצלם • שער הצלם, פרק ג'

בלשון אחרת, דמות הוא מלשון 'דם', והוא בחינת נקבה שהיא סוד האודם לעומת הזכר שהוא סוד הלובן. ועוד בלשון אחרת, דמות היא מלשון 'מידה', דהיינו בחינת גבול ומידה, והיינו כי הצמצום הוא לעולם בנקבה ולא בזכר.

וכן אדם כולל שניהן: והיינו בסוד 'זכר ונקבה בראם'.

ואיש זכר לבד: והיינו שבמקביל למה שהדמות היא של הנוק' לבד, בחינת 'איש הוא של זכר לבד, ומאידך במקביל למ"ש שהצלם משניהם, שם אדם נמי כולל שניהם, אולם לכאורה אין בין הדברים קשר עצמי, אלא היא דוגמה בלבד מצד שהדברים מקבילים.

ודע כי ז"א עיקרו מבינה, כי משם המוחין שלו, וכינה נקרא אלה"ים חיים, והיה די באלו המוחין כמידתו של ז"א, אבל (אינו) לצורך נוקבא, ולצורך התחתונים, לכן הוצרכו שיבואו המוחין מאו"א: עיין במפרשים שהקשו דאיך אפשר להביא המוחין בלא זיווג או"א. ועיין בבלח"י שביאר דהיינו שמזדווגין החו"ב דאימא מינה ובה, וממשיכין הטיפה בנה"י שלה, והנה"י נכנסין ברישא דז"א. אולם לכאורה אין זו ההבחנה המבוארת כאן, ועיין בש"ש שביאר דמש"כ אימא היינו ישו"ת, בינה, דכנודע שאו"א עילאין הם אבא, וישו"ת הם אימא, נמצא שה"מוחין באים בסוד זיווג יש"ס ותבונה, ואין צורך לזיווג דאו"א עילאין.

מתבאר שלצורך ז"א סגי ליה בזיווג ישו"ת ואין צורך להש"תתפות או"א עילאין לישו"ת אלא רק לצורך הנוק'. ויבואר להלן באילו זמנים סגי לז"א בזיווג ישו"ת שהם אימא, בינה.

יסוד הדברים הוא כי הנה יש אבא ויש אימא, ויש ז"א ויש נוק'. ובפשטות שורש הז"א שהוא זכר הוא באבא שהוא גם זכר, והנוק' שהיא נקבה שורשה באימא שהיא גם נקבה. אולם יש סדר מתהפך, כנודע שהוא סוד 'אבא יסד ברתה', ומאידך אימא היא שורש לז"א. ומתראה בסוד החלפת הקוים, שהזכר אינו זכר לעצמו והנקבה אינה נקבה לעצמה, לכן ביחס הזה אבא הוא שורש לנוק' ואימא היא שורש לז"א, ונמצא כי ביחס הזה ז"א עיקרו הוא מאימא, ונוק' עיקרה היא מאבא.

דוגמה שורשית לכך שהדברים מתהפכים, הוא בעתיק ואריך

דע כי צלם עולה קס"א: קס"א הוא מילוי דאהי"ה דיודי"ן, וכפי שהרב הזכיר לעיל שעיקר הצלם הוא בנצח דאמא, כי בהוד הוא אהי"ה במילוי אלפי"ן, וביסוד ההוא אהי"ה במילוי ההי"ן.

כי צלם כולל זכר ונקבה: אמנם שם אהי"ה בכללות הוא בנקבה שהוא באימא, כי באבא הוא שם י"ה, ובז"א הוא שם הוי"ה, א"כ הצלם שהוא שם אהי"ה עיקרו באימא. אך מאידך ברור שיש צלם לז"א גם מצד אבא וגם מצד אימא, רק שעיקר הצלם דז"א הוא מאימא. והמפרשים ביארו דמה שנקרא הצלם אף ע"ש אבא היינו כי אבא מתלבש באימא.

אולם בעומק יותר, הוזכר לעיל שהצלם הוא מדרגת הממוצע, והנה מדרגת הממוצע בין או"א לזו"ן היא אימא, נמצא שע"י קר הצלם שהוא ממוצע הוא אימא, ולא רק מצד שעיקר שם אהי"ה באימא, אלא גם מצד מהות הגדרת הצלם, שהוא בחינת ממוצע.

עוד נחدد שאימא היא עיקר הממוצע, דהנה השפע של הנוק' התחתונה הוא ע"י ז"א, אולם בזמן הנסירה הנוק' מקבלת מאימא, נמצא שאימא היא ממוצע גם ביחס לנוק'.

ועוד, ביחס למה שאימא מגדלת את הז"א שתחלה הוא נמצא בה בעיבור, ואח"כ ביניקה, ואמנם כשהוא בגדלות הוא מקבל מוחין, ובגדלות הגמורה הוא מקבל מוחין דאבא, נמצא שאימא היא בחינת ממוצע בין הגדלות לקטנות של הז"א.

נמצא שאימא היא לעולם הממוצעת בין הג"ר לז"ת, א"כ הצלם שהוא מדרגת הממוצע נמצא שעיקר הצלם מאימא.

וגם לפי מה שביארו המפרשים שמש"כ הרב צלם דאבא היינו מחמת שאבא מתלבש באימא, נמצא כי אימא היא הממוצעת בין אבא לז"א, והיינו כי ז"א מקבל מוחין מאו"א דרך אימא.

ודמות הוא (כולל) נקבה לבד: הגדרת דמות היינו שהוא דומה לאחר, והשורש לזה הוא מסוד 'זכר ונקבה בראם', דהיינו שה"נקבה היא הדומה לזכר, ולכן בחינת הדמות היא דנקבה לבד.

נמצא שהזכר הוא עיקר ה'צורה', והנקבה היא בחינת החו"מר, והיינו שהנקבה שדומה לזכר היא 'חומר' שמשווה עצמו ל'צורה'.

א והביא ראיות לענין זה, והוא משער ט"ל בפרק י"ד שכתב שתחילה מתעוררין ג"ר באדם להזדווג, שהם ג' מוחין שברישא ומוציאין הזיווג מהנשמה ואחר שהנוקבא שהיא כינה נטלה הטיפה בסוד זיווג או מורידה אותה למטה ביסוד, ונמצא שלא נצרך לזה זיווג עם אבא כלל, וכן הביא משער כ' פ"י בענין לידת קין והבל, שבאדה"ר לא נכנסו בו רק מוחין דאימא ואו אין מוחיפין, והיינו כי ההחלפות הוא בישו"ת, נמצא שלא נדווגו ישו"ת.

בדרום ויסוד האש בצפון, אולם במציאות אינו כך אלא יסוד האש, החום, הוא בדרום, ויסוד המים, הקור, הוא בצפון, והיינו כי ראה המאציל והחליף את האיכויות שהדרום תהיה חמה, לעומת כך צד הצפון יסוד האש שבו הוא נעלם ו'צפון', וע"ש כך נקרא צפון, ולכן נעשה הצפון קר.

בערך הזה, מצד היחסיות שבין הזכר לבין הנקבה היה צריך שהזכר יהיה רך, כי הוא חסד, צד ימין, משורש אריך, לעומתו הנקבה הייתה צריכה להיות קשה, בסוד הדינים, צד שמאל, בחינת גבורות. ונעשה היפוך האיכויות שהזכר הוא הגיבור והנקבה היא החלשה.

מעשה ביחס הזה, ז"א שורשו בא"א, בסוד חסד בחינת רכות, ומצד כך אינו צריך הארת אבא לעצמו אלא סגי ליה בהארת אימא, אולם בסוד היפוך האיכויות יש צורך למזג את הכוחות ולכך הוא צריך לקבל כח של גבורה, והשורש לגבורות מצד מוחין דאבא הוא מסוד מוחא סתימאה דא"א שמולבש בו גבורה דעתיק", ומשם נמשך מציאות הגבורות מצד הזכר.

ונחמד, דהנה דרכו של איש במלחמה ואין דרכה של אישה במלחמה, וא"כ ע"כ שהזכר צריך את הגבורות, אולם בעומק שורש הדבר הוא מצד מיזוג הכוחות ולכן דייקא הזכר שהוא חסד יש בו גבורות לצורך מלחמה, ובזה נעשה חיבור ומיזוג בין הזכר ונקבה, כי מתחילה הוי סגי ליה ב'רכות', אולם לצורך מלחמה בעי גבורות, והיינו שלצורך עצמו אינו צריך אלא לצורך מיזוג הכוחות.

והיינו כי אם הגבורות היו רק בצד שמאל היו משחיתים הכל ולא היה קיום. מעשה צריך ביאור מדוע דייקא לצורך מצרים היה צריך מיזוג זה, מדוע שלא יושחתו לגמרי, אלא הוא סוד מה שאמרו חז"ל 'אחד מהם לא נותר', אבל אחד כן נשאר והוא פרעה, והוא נעשה מחמת שהגבורות היו בזכר שמהותו הוא 'רך' חסד, צד ימין, ולולי שהיו הגבורות בנקבה בצד שמאל, אזי גם 'אחד מהם' לא היה נותר. וכך נעשה מיתוק הגבורות, והוא לצורך התיקון שפרעה חזר בתשובה ונעשה מלך נינווה, והוא שורש סוד התשובה של אוה"ע, והבן.

כי כבר ידעת כי ג' שרי מצרים והם שר המשקים ושר הטבחים ושר האופים הם בחי' אלקים שבגרון ופרעה מלכם הוא העורף שמשם יניקתן: שר המשקים בימין, שר האופים בשמאל, ושר הטבחים באמצע, והם בחינת אלה"ים שבגרון, שכנודע ג'.

ביחס לאבא ואימא, דהשורש הפשוט הוא שאבא שורשו בע' תיק שהוא למעלה מא"א, ואימא שורשה באריך שהוא למטה מעתיק. אולם יש סדר הפוך כנודע, והיינו לפי סדר דוכרא ונוקבא, שאזי אימא שורשה בעתיק ואבא שורשו באריך, והיינו כי עתיק הוא בחינת נוקבא, ואריך הוא בחינת דוכרא.

והוא תלוי לפי איך מחלקים את הי"ס דכתר, שהם עתיק ואריך, שאם עתיק הוא בחינת הכתר אז אריך הוא מחכמה עד מלכות דכתר, לפי מהלך זה אין גילוי להדיא של עתיק כנקבה ואריך כזכר, אולם כפי המבואר ברמח"ל שאריך הוא מכתר עד יסוד, ועתיק הוא בחינת המלכות דא"א, לפי זה המהלך ברור שאריך הוא בחינת דוכרא, שהוא עד יסוד, ועתיק הוא מלכות סוד הנוק', וביחס הזה אבא שורשו באריך ואימא שורשה בעתיק, בסוד דבר והיפוכו.

וכל מה שז"א סגי ליה במוחין דאימא הוא רק לפי בחינת מ'ית' דתו', אך במוחין דגדלות הגמורים הוא מקבל מוחין דאבא כנודע, בין מצד התפיסה שזכר מוליד זכר, בין מצד הצורך של דחיית המוחין דקטנות לתתא, שזה נעשה ע"י מוחין דאבא שנכנסים.

וזהו נעשה בלשון רבים, שהם או"א, וכן בצלמינו" שהוא צלם דאבא וצלם דאימא: הוא עומק הטעם שנאמר 'נעשה' בלשון רבים, שהוא ע"י או"א, וכן בצלמינו בלשון רבים כי הוא צלם דאבא, או"א עילאין, וצלם דאימא, ישסו"ת.

אבל מוחין לז"א לבדו, עליהם נאמר בצלם אלקים עשה אותו, שהוא צלם א', מבינה לבד, הנקרא אלקים, ולצורך מצרים: והיינו מוחין דז"א לבדו בבחינת מידתו.

וזהו ה' איש מלחמה כי איש הוא ז"א לבדו והכוונה עליו לע' צמו הם היות וזהו ה' איש מלחמה כי מה שהם היות לצור רכו הם ולצורך מצרים להלחם עמהם הם מגבורות אלקים: עיין בבלח"י שכתב דלכאורה זה סותר למה שכתב לעיל שז"א לצורך עצמו סגי ליה במוחין דאימא, והשתא כותב שהמוחין דהיות שהם מוחין דאבא הם לצורכו, והגבורות הם לצורך התחתונים, להילחם עמהם.

לבאר הענין, נקדים מה שמבואר בזה הקדוש, בענין מיזוג הצדדים ומיזוג האיכויות, והיינו כי הם צד דרום וצד צפון, צד דרום הוא ימין וצד צפון הוא שמאל, נמצא שיסוד המים

ב אולם בדקות היחס שהכתר הוא מקיף הוא בחינת נקבה, אך מ"מ אינו להדיא כפי שהוא בסוד מלכות כמבואר להלן.

ג וכבר הורחב ענין זה במק"א, ולא הרחבנו בפרטות את המהות הסיבתית של כל דבר, אך העמדנו את נקודת הנידון.

ד ויש לעיין מה ביאור כדמותנו בלשון רבים, כי לעיל כתב שדמות היא רק בבחינת הנקבה.

ה ש"ש ובלח"י לא גרס'. אולם עיין בדברינו להלן בענין פרעה שניצל, והבן.

ו ועיין שם דיישב, שהגבורות דמיירי השתא אינן מוחין דגדלות דאימא בסוד אלה"ים חיים, אלא הם בסוד ג' אלה"ים שהם א"ל שד"י א"ל אדנ"י וא"ל הוי"ה, ונעשים מסוד הוי"ו"ת שמתיקונא קדמאה דדיקנא קדישא דד"א, והם הנלחמים בקליפות, ולכן הוצרך להיכנס מוחין דהוי"ו"ת בד"א, נמצא דגם השתא אינו לעצמו אלא לצורך התחתונים. אולם יבואר להלן בדברינו שג' פעמים א"ל דידן בשורשם הם בסוד שורש הדיקנא דא"א ולא של ד"א.

ז כי רואים את האדם עומד פניו למזרח ואחוריו למערב, נמצא דרום בימינו וצפון בשמאלו.

ח אולם גם הגבורות דמצד אימא זהו שורשן, והבן.

אינן פרצופים גמורים לעצמן והיינו שנקראים קצרי קומה. ואחד הטעמים לזה הוא מחמת שדיקנא חפאי עליהו לכן הם אינן מתגלים כפרצופים גמורים. מעתה מתבאר דא"א שכת' ריהם במקום הגרון שהוא מקום המיצר, הוא גם מקום הדיקנא, בסוד זקן אהרון שיורד על פי מידותיו, כלומר הדיקנא בשורש השורשים הוא אורות אח"פ, פנימי-אח"פ, מקיף-דיקנא, בסוד שאורות הפה מתפשטים עד הטבור, במקום התפשטות שיבור' לת הזקן מהחזה כנודע, ושם הוא מקום הפרסא שהוא צמצום שני, והיינו שהוא מקום המיצר. הכי נמי או"א שהם מתחילים ממקום הגרון ודיקנא דא"א חפאי עליהו הם נמצאים במקום המיצר, בין רישא לגופא, מצד תחילת מקום הדיקנא שהוא במקום הצר, והדיקנא דא"א מתפשט ומתרחב, בסוד 'מן המי' צר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה', הכי נמי או"א שכתריהם במ' קום המיצר, מתפשטים ומלבישים בכתפין דא"א במקום הרחב, מקום ההתפשטות.

אולם יש הבדל יסודי בין מהות מיצר הגרון לבין מקום הדיקנא שהוא ג"כ במקום המיצר. והיינו כי עיקר הגרון מתגלה בבחינת מוחין דקטנות שיש בו ג' אלה"ים, ורק אח"כ באים המוחין דגדלות ודוחים את המוחין דקטנות לתתא, ומרחיבים את מקום הגרון. אולם מהות הדיקנא, היא בסוד י"ג תיקנא דיקנא דא"א, י"ג מידות הרחמים, שהם בסוד מוחין דגדלות, ששורשן במוחא סתימאה דא"א, והוא הטעם שלקטן אין דיקנא, ולזקן יש זקן, כי קטן הוא קטנות וזקן הוא גדלות.

ושורשן של ב' הבחנות אלו של גרון ודיקנא, הם בקו וצמצום, כי הגרון שורשו הדק הוא בצמצום בחינת שורש לקטנות, והקו הדק שנכנס לחלל הוא שורש לדיקנא.

מעתה נשוב לבאר דברי מהרח"ו, שכתב שכנגד אותו א"ל שב' דיקנא וכו' יש ג"כ אלה"ים בגרון שהוא בחינת קטנות, והנה מצד הדיקנא הוא הארת שם א"ל שיורד מן הדיקנא שהוא מסוד ש"ע נהורין כפי שיתבאר להלן בדברי מהרח"ו, והוא כנגד הגרון שבו ג' פעמים אלה"ים, ולכן בחינת הקטנות שב' גרון הוא במצר תחתון, והה' א"ל שבדיקנא מאירין באלקים שבמיצר תחתון ומבטלים החיצונים, כלומר הארת הדיקנא מתקנת את הארת הגרון, והבן.

וזהו וסכסכתי מצרים במצרים תחתון בעליון, ועי"ז ונעו אלילי מצרים וכבר ידעת כי אל של הדיקנא הוא סוד א"ל מאלקים שבפאה והוא שורש הדינין לכן כופה את הדינין שבגרון הנקרא אלקים: כלומר ע"י מיצר דקדושה העליון דדיקנא דא"א הוא מגלה את הכחשת מציאות הקטנות שמתגלה בגרון בסוד ג' פעמים אלה"ים, ועי"ז נעו אלילי מצרים שנמצאים בגרון, והבן.

אלה"ים הם גמט' גרון ע"ה, והם יונקים ממלכם שהוא פרעה בעורף.

ודע כי למעלה בתקונא קדמאה של הדיקנא: והיינו מי"ג תי' קונא דיקנא דא"א.

נקרא א"ל והם ו' א"ל הם ג' מימין אל שד"י אל הוי"ה אל אדנ"י וג' משמאל כיוצא בהם, ואמנם אינן נזכרים רק ה' לבד כי ב' תחתונים שהם אל אדנ"י שבימין ושמשמאל הם סוד עולם עשיה, וכדי שלא יהיה אחיזה לחיצונים אשר שם לא נתגלה רק שניהן זה כלול בזה כמבואר אצלינו בברכת האל הגדול וכו': ויש גורסים שהם רק ד' לבד, והיינו כי או שהב' א"ל אדנ"י שבעשיה נחשבים לשם אחד, ואזי הם ה', או שהם שנים אך אינן מתגלים בעשיה מחמת החיצונים, ואזי הם ד'.

והנה נגד אותו א"ל שבדיקנא הנקרא מצר עליון בסוד מן המצר קראתי י"ה יש ג"כ (ה') אלקים בגרון של בחי' קטנות ואלו נקרא מצר תחתון שהוא צרות גרון וכשאלו ה' א"ל שב' מצר העליון מאירין אל ה' אלקים שבמצר תחתון אז מתבטלים החיצונים היונקין מן הגרון וזהו וסכסכתי מצרים במצרים תחתון בעליון, ועי"ז ונעו אלילי מצרים: נקדים ונבאר, כמבואר בכמה מקומות בדברי הרב שהמקום הצר ביותר בקומת אדם הוא הגרון, והוא שמקום הצוואר הוא מלשון 'אור צר', שהאור יורד למטה במקום צר, והיינו הגרון מצד הפנים, ומקום העורף מצד אחור.

סוגיא נוספת של צרות המתגלה באדם הוא סוד י"ג תיקוני דיי' קנא, י"ג תיקונא דיקנא הם ממשיכים שפע לתחתונים, ובפרט התרי מזלות שהם כנגד אבא ואימא, והנה תחילת מקום הי"ג תיקוני דיקנא מתחילים מתחת לפאת הראש שהוא מקום הגרון, נמצא שתחלת מקום הדיקנא הוא כנגד מקום הצר ביותר.

והנה בכללות ממש יש ג"ר ויש ז"ת, ובשורש הצורה הגמורה שהוא א"א, הג"ר הוא רישא דיליה, ואו"א מתחילים מן הגרון, והיינו כי בגרון דא"א הוא כתריהן של או"א, נמצא שאו"א ממשיכים את שפעם ממקום הגרון דא"א, ממקום המיצר.

והיינו שיש את הגולגלתא שהוא המקום השלם, וממנו נעשה מיצר כדי להמשיך את השפע לז"ת. וכמו שבשורש הבריאה, היה א"ס ממלא כל החלל ונעשה צמצום ואח"כ קו דק ממשיך את השפע לתוך החלל, מעין כך הוא בא"א שהוא רישא וגופא, אולם בפרטות הוא ראש בטן וגויה כמבואר בספר יצירה.

וכמו שהתבאר בענין הצמצום ראשון הנ"ל [ואח"כ בצמצום שני שהוא עליית האורות דב"ן למעל הפרסא דא"ק], הכי נמי נעשה מעין צמצום בין הג"ר לז"ת ע"י מעבר הצר של הגרון.

נחדד בעומק, הנה או"א מחד הם פרצופים לעצמן, אך מאידך

קונטרס עתיק

עתיק - סתירות והפכים

וכמ"ש רש"י (במדבר כו, טז) אלהי הרוחות - למה נאמר, אמר לפניו רבש"ע, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו (היינו דיעות שונות וסותרות זו לזו, נראות כסותרות זו לזו), עכ"ל.

כשם שסתירות אלו קיימים בין נפש לנפש, כן קיימים סתירות אלו אצל כל אדם בנפשו, פעם רוחו לצד זה ופעם רוחו נוטה לצד ההפוך. וזהו עתיק, מלשון נעתק, שכל פעם נעתק לכיוון רוח שונה, כדוגמת פוסח על שני הסעיפים, פעם לצד זה ופעם לצד זה.

והבן שכח ההתפרטות לצדדים רבים, היא נגלת באש, שכאשר נעשה אפר מתפזר ברוח לצדדים. וכן נגלה בסתירות כמו שנתבאר. וכן נגלה בענג שמתנועע לצדדים, אלא ששם זה אינו פיזור אלא תנועה שחוזרת על עצמה חלילה, ובדקות זהו תענוג בפיזור לצדדים, וגילוי שבפנימיותם הם מאוחדים, רוח אחת."

חלקו העליון של עתיק, ג"ר שבו, נקראים רדל"א, רישא דלא אתידע. ואי הידיעה בו, כוללת בתוכה ספיקות ונתבארו בהרחבה בעיקר בעץ חיים, שערים יא-יב.

מלבד כן, יש בו אף סתירות, שפעם נראה כך ופעם נראה להיפוך, ובפנימיות אינם סתירות כלל (עיין קל"ח פתחי חכמה, פתח ח', ח"א), אלא שיחדיו הם מראים תמונה שלימה. אולם בחיצוניות זה נראה כסתירה (עיין רמח"ל, קל"ח פתחי חכמה, פתח פ"ז).

כח סתירה זו, היא אש דרוח. כי הרוח ביסודה היא אחת, כמ"ש בספר יצירה (פ"א משנה י"ד) אחת - רוח אלוקים חיים. ואח"כ מתפרטת לשתיים, כמ"ש שתיים, רוח מרות. ומתפרט ונעשה ד' רוחות (עיין כ"ב כה ע"א). חלוקה זו לריבוי רוחות הסותרות, מערבית לעומת מזרחית, צפונית לעומת דרומית, זהו מיסוד האש הגנוז ברוח, שמחלק את הרוח לד' רוחות. נמצא שבשורש זהו רוח אחד, וזהו בחינת מים דרוח, אריך ששורשו קו אחד. לעומת כך מכח עתיק נעשה ריבוי רוחות, וסתירה ברוחות,

צורת אדם

יום שני יג' אלול תשפ"ד
רח' הרב בלוי 33 ירושלים

20:30

בנושא מצח

קול הלשון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 2 » 4 » 12

1

בלבבי משכן אבנה
חלק א-ט

2

ארבעת היסודות

3

סדרת "דע את"

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

10 « תורה, גמרא ושולחן ערוך

11 « אנציקלופדיית בלבבי משכן אבנה

12 « אוצר אותיות

13 « ליקוט צורת אדם ועבודתו

לאזנה לשיעורי שמע

במערכת קול הלשון לחייג לטל'

ישראל: 073-295-1245 ♦ USA 605-313-6660

ומקיימים: כוכבית [*] סולמית [#] - [מספר שיעור] ->

סולמית [#]

בס"ד

הודעה חשובה

מראש חודש אלול הבעל"ט

יהיה ניתן לשאול
את מו"ר הרב שליט"א
שאלות אישיות

ברחוב הרב בלוי 33 ירושלים

מדי יום שלישי
בתום שיעור עץ חיים
(מבערך 21:40) עד 23:00

אולם נדרש לקבוע תור מראש
לקביעת תור נא להתקשר
לטלפון המערכת - 052-763-8588

זולת ממועד זה
לא יהיה ניתן כלל לשאול את
מו"ר הרב שליט"א שאלות

בתקווה להבנה

רכישת ספרי הרב:
ספרי אברמוביץ'
משלוח ברחבי העולם
03.578.2270
USA-718.871.8652

כל החומר
[זולת תורת הרמז]
שמופיע בגיליונות
מידי שבוע
יוצא לאור לראשונה

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב שליט"א
ב'קול הלשון':
ישראל 073.295.1245
USA 605.313.6660

לקבלת העלון בדוא"ל,
יש לשלוח בקשה לכתובת:
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון בפקס,
יש לשלוח בקשה
לפקס המערכת:
03-5480529

© כל הזכויות שמורות
מערכת 'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
bilvavi231@gmail.com